

VÄSTMANLAND

Studiecirkeln

I en studiecirkel bestämmer deltagare och cirkelledare tillsammans studiernas inriktning.

Det är bra att redan i början diskutera hur ni tycker att arbetet bör gå till, hur ofta ni vill träffas och vilket arbetstempo ni önskar hålla.

Vill ni ha kafferast under sammankomsten? Kan ni läsa mellan sammankomsterna eller utföra något annat arbete då? Ni kan till exempel dela upp mellan er att ta reda på faktauppgifter som inte finns med i boken.

Första sammankomsten presenterar ni er förstås för varandra i cirkeln, antecknar varandras namn, adresser och telefonnummer. Berätta varför ni har valt just denna cirkel och vad ni väntar er av studierna.

I en studiecirkel som fungerar bra är alla aktiva i arbetet. Ta gärna upp och diskutera hur ni kan arbeta tillsammans så att alla kommer till tals.

Bläddra igenom studiematerialet tillsammans och försök att få en uppfattning om innehållet. Bestäm senare vilka avsnitt som förtjänar en grundlig behandling och välj ut diskussionsfrågor som intresserar er! Nöj er inte med bokens förslag till frågeställningar, utan formulera egna frågor som kanske passar bättre till den inriktning ni vill ge studierna.

Tilläggsmaterial

Studiematerialet om Västmanland ger en översiktlig bild av landskapet. Cirklar som vill studera Västmanland ur olika synvinklar under längre tid kan ha stor nytta av att skaffa kompletterande litteratur. Se litteraturlistan s. 122-124. Tänk på att Västmanland oftast behandlas på länsbasis och att det nog är lättare att finna information om Västmanlands län än om Västmanlandsdelen av Örebro län. Det går att beställa böcker vid alla kommunala bibliotek.

Vill ni läsa skönlitteratur med anknytning till

Västmanland? Skönlitteraturen kan ibland säga mer än en faktatext om hur det verkligen är att bo och leva i en särskild del av landet. Antologin Roster i Västmanland ger tips på skribenter med anknytning till landskapet. Fler kan ni få på biblioteket. Kanske kan ni turas om att göra korta inledningar om det ni läst.

Kartor över Västmanland kan berika studiearbetet mycket, både detaljerade kartor och översiktskartor. Utnyttja de översiktliga som finns i boken och skaffa åtminstone en gemensam karta i större skala till cirkeln. Många ortnamn nämns i texten och det kan vara spännande att följa ett beskrivet skeende på kartan. En detaljerad karta har ni också stor nytta av om ni planerar en resa som avslutning på studierna.

Det är intressant att följa lokalpressen: se s. 7 i boken. Via det som skrivs i tidningarna kommer ni i närkontakt med vad som händer i landskapet även om cirkeln pågår i en helt annan landsända. Enklarest gör man det förstås via Internet. En annan möjlighet är att korttidsprenumerera på en tidning medan cirkeln pågår och dela på kostnaderna. Lokaltidningar på webben kan ni bland annat läsa på adresserna www.vlt.se och www.vastmanlandsnyheter.se.

Ta gärna del av kommunernas information och turistinformationen, som ofta är välgjord och sakligt intressant. Om några i cirkeln har tillgång till Internet kan ni dela på att göra sökningar mellan sammankomsterna som ger er de tilläggsinformationer ni vill ha. Exempelvis kan ni den vägen få fram fakta om näringslivet i Västmanland och mängder av turistinformation. Här är exempel på några hemsidor att börja söka på:

www.vastmanland.se/sv/ är hemsidan för VKL: Västmanlands kommuner och landsting i samverkan som ansvarar för samordning av länsturismen inom Västmanland. Här finns länkar till kommunerna och deras turistbyråer.

www.vasterasmalarstaden.se – en hemsida full av Västeråstips om museer, kultur, evenemang
Adress: Västerås turistbyrå, Kopparbergsvägen 1, 721 87 Västerås, Tel: 021-39 01 00

www.orebrolan.se/blameny/turism ger tips om turism och sevärdheter i Örebro län, de västra delarna av Västmanland.

www.sverigeturism.se/tuinfo/vastman2.htm
kontaktinformation till alla turistbyråer i hela landet.

<http://www.u.lst.se/u> och www.t.lst.se/t är hemsidorna för Västmanlands län respektive Örebro län med fakta om länet, näringsliv, naturskydd, miljö ...

<http://swedia.ling.gu.se/snabbmeny.html> här kan ni lyssna på dialektprov.

En resa i Västmanland

Tänker ni avsluta studierna med att resa runt i Västmanland, så har ni god hjälp av kapitlet *Rundresa i Västmanland* när ni planerar resan. Vad behöver ni förbereda? Vad vill ni se i Västmanland, vilka miljöer har ni blivit särskilt intresserade av?

Behöver ni skaffa informationsmaterial? Måste ni kontakta folk i förväg för att kunna göra bra studiebesök? Vad kostar alltsammans?

Vem tar reda på vad?

När ni slutar

I slutet av er studiecirkel är det värt att diskutera hur arbetet har fungerat. Motsvarade cirkeln era förväntningar? Skulle ni vilja lägga upp en annan cirkel annorlunda? Vad anser ni om boken? Skriv gärna till "Redaktören för landskapsstudier, Bilda Förlag, Box 42 053, 126 13 Stockholm" och berätta om cirkelarbetet och hur ni tycker att boken kan förbättras!

Vill ni fortsätta studierna med en annan landskapsbok eller skulle ni vilja pröva på något nytt ämne?

Frågor att samtala om

MÄLARBYGD OCH BERGSLAGSSKOG

Kontrasterna är stora mellan naturen i norra och södra Västmanland, trots att avstånden är korta. Vilka förklaringar kan ni finna till sådana olikheter? Försök sammanfatta de främsta skillnaderna mellan naturen i Mälardalen och i Bergslagen. Kan ni finna något annat landskap med så stora kontraster mellan två delar av landskapet?

Asköviken, Lafugårdssjön, Gnien och Svartådalen är några spännande utflyktsmål för fågelskådare i Västmanland. Vilka har ni i era hemtrakter? Kan ni se några av arterna där som nämns i kapitlet? Många fågelarter omnämns. Försök att få tag på inspelade fågelläten, lyssna tillsammans och läs i en fågelbok om arter som ni inte kände till förut.

Vilka arter brukar anses höra till ädellövskog? Leta fram i något uppslagsverk vad har de för gemensamma kännetecken.

Mistelns ställning som landskapsblomma debatteras. Vad anser ni, bör en växt förekomma rikligt i större delen av landskapet för att få denna ställning, eller är det sällsynta växter som bör uppmärksammas? Vilka av alla de växter som nämns i kapitlet är nya för er? Slå upp dem i en flora.

Kapitlet berättar om hur Riddarhyttefältet och Badelundaåsen bildades när den senaste istiden tog slut. Är alla på det klara med hur det gick till? Vilka istidspår ser man i era hemtrakter?

Länsstyrelserna brukar ge ut foldrar och informera på sina hemsidor om naturreservat och nationalparker. Kindlahöjden är ett av Västmanlands naturreservat. Vad menar ni är det största värdet med att avsätta naturreservat?

"Vem ska betala för vårt vackra landskap med dess biologiska mångfald?" Vad svarar ni på författarnas fråga? Vad kan göras mer än att avsätta reservat?

VÄSTMANLANDS HISTORIA

Västmanland kan ses som fyra skilda bygder menar författaren i inledningen till kapitlet. Kan ert eget landskap lika tydligt delas upp i bygder? Diskutera hur landskapen uppstod en gång i tiden.

Ta gärna reda på mer i något historiskt verk om hur folket och stormännen levde i Sverige under den tid då Anundshögssområdet måste ha varit viktigt, att döma av koncentrationen av fornminnen som

finns där. Går det att föreställa sig hur människors vardagsliv såg ut under vikingatiden?

På vilka sätt liknar och skiljer sig Västmanlands äldsta historia från era hemtrakters?

Som en röd tråd genom kapitlet går skildringen av hur metoderna för järnframställning förändrades under seklernas lopp. Sammanfatta tillsammans hur tekniken för framställning och vidare bearbetning av järn i Bergslagen skildras från äldsta tid fram till våra dagar i kapitlet. Hur förändrades ägarförhållandena inom järnhanteringen under historiens gång? Försök också sammanfatta orsakerna till varför järnframställning "alltid" varit en så viktig näringsgren i Västmanland.

Lapphyttan vid Olsbenning är Europas äldsta kända masugnsplats. Nu har den återskapats vid hembygdsgården i Norberg. Vilket menar ni är det främsta värdet av en sådan insats?

Självmordetna bergsmän blev en viktig motkraft mot maktmissbruk från rikets centrum och främst av dem var Engelbrekt. Diskutera varför vi vet så lite om honom som person, trots att han spelade en så viktig roll i sin samtid.

Läs om städerna i Västmanland och jämför med texten i kapitlet Rundresa i Västmanland om "Järle – staden som aldrig blev av" och "Grythyttan – staden som försvann". Varför grundades städerna? Vad är det som avgör om en stad växer sig stor eller stannar upp och blir en småstadsidyll?

Västerås guldålder i rikspolitiken inföll under Gustav Vasas tid. Kan ni ge exempel från era hemtrakter på platser och händelser som haft rikshistorisk betydelse?

Sala silvergruva var bara lönsam ett par decennier. Vad tror ni det beror på att gruvan ändå drevs i mer än 400 år?

Läs om bergsmännens arbetsår och om livet på bruken. Vilka för- och nackdelar tror ni att det innebar att vara bergsman jämfört med att vara bruksanställd?

Vilka var de viktigaste förändringarna i jordbruket under 1800-talet?

Västmanland har få särskilda kännetecken i byggande, sedvänjor, klädedräkt osv. jämfört med till exempel Dalarna. Vad är det som gör att vissa områden blir så kallade reliktområden (det vill säga att ålderdomliga drag lever kvar) och andra inte? Varför har västmanlänningarna haft så lätt att ta till sig nya trender?

TORNEN I VÄSTERÅS

Fyra torn reser sig över bebyggelsen i Västerås och ger staden sin profil. Vilka är de mest särpräglade inslagen i stadsbilden i er närmaste stad?

De styrande i Västerås lät omdaning av Västerås gå mycket långt under andra delen av 1900-talet. Hur ställer ni er i dragkampen mellan bevarande- och förnyelseintressen i våra stadskärnor? Prova gärna att dela upp er i två grupper, där den ena argumenterar för vikten av att bevara gammal och kulturhistoriskt intressant bebyggelse medan den andra gruppen argumenterar för rivningar och ny bebyggelse.

Sam Lidman har lämnat påtagliga spår efter sig på Djäkneberget i Västerås. Kan ni ge fler exempel från olika städer på att enskilda personer lämnat mycket tydliga avtryck i stadsbilden?

Vilka fördelar och nackdelar menar ni att det medför för invånarna att Mälarenregionen blir ett allt större sammanhållet område med många arbetsplatser koncentrerade till Stockholm och långa pendelavstånd till boende i städer som Västerås?

BRUKENS BLÅ BAND

Läs om Strömsholms kanals historia. Vilket var det viktigaste syftet med att bygga kanalen? Vad var det enligt er mening som avgjorde hur länge en kanal kunde fungera som en viktig kommunikationsled?

Vilka andra svenska kanaler känner ni till som fått ett nytt liv som turistfarleder? Vad finner ni särskilt lockande i att göra en resa med kanalbåt?

Längs Strömsholms kanal finns många minnesmärken från gamla järnbruk. Vilka delsträckor av kanalen verkar särskilt intressanta att se?

VÄSTMANLAND RUNT

Vägen in i Västmanland gick på medeltiden via Östens bro över Sagån. Här red det kungliga följet in i landskapet under Erikskatan. Vilket var dess viktigaste syfte?

Varför tror ni gamla slott som Engso så ofta blir sägenomspunna?

Diskutera varför Skultuna har blivit ett av Västmanlands största besöksmål trots att inte särskilt många spår finns kvar av den gamla bruksmiljön.

På Tidö slott ger paradvåningen ett snabbsvap genom hur ledande stormän lyxinredde sina slott under 1600- och 1700-talen. Vilka upplevelser finner ni att det ger att vandra runt i sådana miljöer?

Ekomuseum Bergslagen är samlingsnamnet för ett femtiotal besöksmål. ”Aktiva ekoföreningar har med frivilligt arbete gjort historien levande och dramatisk” enligt hemsidan www.ekomuseum.se. De många hembygdsföreningarna gör också stora insatser för att bevara historien. Bara i Västmanlands län finns femtio. Diskutera vad som är viktigast i det arbete sådana föreningar utför.

Gästgivaregårdarna i Grythyttan och Kolbäck, liksom herrgårdarna ibland annat Färna, Karmansbo, Kohlsva och Surahammar serverar god mat i historiskt intressanta miljöer. Tycker ni det ger måltiden ett mervärde eller är ni bara intresserade av hur maten på tallriken smakar?

Efter att ha läst om städerna i kapitlet, vilket skulle vara ert bästa argument om ni ville ”övertala”

någon att besöka Arboga, Köping, Nora eller Sala?

Västmanland har två brunnsorter, Loka Brunn och Sättra Brunn. Vilka fler hälsobrunnar känner ni till i landet? Hur har anledningarna till att besöka en sådan förändrats från det att de startade till idag?

Galleri Astley i Uttersberg tar emot mängder av konstintresserade besökare. Är ni själva pigga på att följa dem i spåren?

Västmanland tillhör de mer anonyma landskapen när det gäller turism, trots att det finns så mycket att se och uppleva där. Vad kan det bero på?

Kapitlet berättar om ett antal västmanländska personligheter i både historia och nutid. Vilka var välbekanta för er? Vilka vill ni ta reda på mer om?

Vilka av alla gruv- och bruksorter som nämns i kapitlet tycker ni verkar mest värda ett besök?

Gav kapitlet inspiration till att staka ut en egen resrutten genom Västmanland? Vilka platser och sevärdheter vill ni veta mer om och besöka i första hand under en resa?

BILDA FÖRLAG

BILDA FÖRLAG, BOX 42 053, 126 13 STOCKHOLM, TEL. 08-709 04 00

FÅR KOPIERAS FRITT